

Mgr Monika Sabaj-Sidur

Doktorantka Instytutu Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Percepcja postaw rodzicielskich a nadzieja na sukces młodzieży

Abstract:

The perception of parental attitudes in relation to the hope for success of adolescents

Determinants of the level of the hope for success are seen in relations with parents. Research has been carried out to find the answer to the question about the relationship between the perception of parental attitudes of mothers and fathers and the hope for success of adolescents. 150 high school students aged from 17 to 19 participated in the study. The Scale of Hope for the Success of Łaguna, Trzebiński and Zięba, The Scale of Parental Attitudes SPR-2 of Plopa in the version My Mother and My Father were used. A positive relationship was found between the accepting attitude and the overly protecting attitude for both parents and the hope for the success of the youth. In addition, it has been proven that consistent attitudes of both parents, characterized by high acceptance and autonomy, demand, consistency and moderate child protection, are beneficial for the high level of adolescents' hope. In conclusion, the hope for the success of the adolescents is connected with the parental attitudes perceived by the adolescents.

Wstęp

Rodzice pragną zapewnić jak najlepszy rozwój swoim dzieciom, zazwyczaj mając świadomość, że ich wychowanie ma istotne znaczenie w tym procesie. To jakie postawy wychowawcze prezentują rodzice może przekładać się na rozwój ich dzieci i właściwości związane ze wzrastaniem młodego człowieka takie jak np. nadzieja na sukces. Na co dzień możemy doświadczać poczucia nadziei, co do realizacji naszych zamierzeń. Czy to odczucie ma związek z tym jak postrzegamy postawy rodziców względem nas samych? Pomimo tego, iż przeprowadzono wiele badań dotyczących problematyki postaw rodzicielskich, dużo aspektów pozostaje wciąż bez odpowiedzi, bądź odpowiedzi są niejednoznaczne.

1. Teoretyczne podstawy badań

W badaniach Ryś (2011) dotyczących związku postaw rodzicielskich z nadzieją na sukces i z kompetencjami społecznymi młodzieży wykazano negatywny związek postawy niekonsekwentnej matki z umiejętnością znajdowania rozwiązań -

jednego z komponentów nadziei na sukces. Ochronianie ojca pozytywnie wiązało się z nadzieją na sukces oraz z silną wolą adolescentów. Dla synów ochronianie matki oraz akceptacja ojca negatywnie wiązały się z ich nadzieją na sukces. Wyniki przytoczonych badań należy zweryfikować, ponieważ w pewnych aspektach nie są zgodne z literaturą przedmiotu, która wskazuje, że akceptacja ze strony rodziców jest związana z lepszym funkcjonowaniem dziecka. Ponadto badania nie uwzględniały tak istotnego czynnika jak percepcja postawy rodziców przez młodzież. Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie o to, jaki jest związek między nadzieją na sukces i samooceną adolescentów a postrzeganymi przez nich postawami ich rodziców.

Oddziaływania wychowawcze rodziców przejawiają się przede wszystkim w ich postawach wobec własnego dziecka (Ryś, 2011). Rembowski (1972, s. 55) definiuje „postawę rodzicielską (ojcowską i macierzyńską) jako całościową formę ustosunkowania się rodziców (osobno ojca, osobno matki) do dzieci, do zagadnień wychowawczych itp., ukształtowaną podczas pełnienia funkcji rodzicielskich”. Przyjmowane postawy wobec młodego człowieka, oddziałują na niego. Szczególne znaczenie mają postawy przejawiane przez najbliższych opiekunów. Wpływają one na stosunek dziecka do świata, ludzi i siebie samego. Ziemska (1973) sądzi, że postawy rodziców wywołują określone formy zachowania się dziecka i prowadzą do ukształtowania się konkretnych cech dziecka, a potem człowieka dorosłego. W rodzinie, która jest zintegrowana, a rodzice pełnią swoje role prawidłowo i wyrażają postawy akceptacji i miłości wobec dziecka, czuje się ono dobrze, bezpiecznie, darzy zaufaniem rodziców, jest pewne swoich możliwości, jest otwarte i ufne wobec innych, jest aktywne, swobodne i wytrwale działa. Różni badacze wyróżniają różne typy postaw rodziców, choć często nazywają je inaczej, jednak opisują podobne charakterystyki postawy (Sabaj, 2016). Plopa (2005) w swoich badaniach wyodrębnił postawy charakteryzujące różne style rodzicielskie. Są to postawy akceptacji – odrzucenia, nadmiernie wymagająca, autonomii, niekonsekwentna i nadmiernie ochraniająca. Doświadczenia wyniesione z rodzinnego domu nadają kierunek bądź tendencję w kształtowaniu się osobowości dziecka. Z wiekiem wpływ środowiska rodzinnego na dziecko maleje, dlatego też ciekawe jest poznanie czy na etapie późnej adolescencji istnieje zależność między percypowanymi postawami rodziców a tak istotną dla rozwoju człowieka zmienną osobowościową jak nadzieja na sukces.

Snyder zaproponował koncepcję nadziei ujmowanej jako pozytywny stan motywacyjny, który oparty jest na dwu rodzajach przekonań związanych ze sobą

(Snyder i in., 1996; Snyder, Cheavens i Sympson, 1997, za: Łaguna, Trzebiński, Zięba, 2005). Pierwszy, nazwany przekonaniem o sile własnej woli - stanowi przeświadczenie o możliwości realizowania zamierzonego planu i zakończenia go z sukcesem. Na owo przekonanie składa się nastawienie osoby, że jest w stanie zainicjować dążenie do celu i wytrwać w jego realizacji pomimo napotkanych trudności. Drugi komponent nadziei - przekonanie o umiejętności znajdowania rozwiązań - wiąże się ze spostrzeganiem siebie jako osoby zaradnej i zdolnej, będącej w stanie poznać lub wymyślić różne sposoby prowadzące do osiągnięcia celu. Jest to przeświadczenie o własnej wiedzy i kompetencji intelektualnej, które pozwala na efektywne dojście do celu (Łaguna, Trzebiński, Zięba, 2005). Badacze i teoretycy upatrują uwarunkowań nadziei na sukces między innymi w nastawieniu i zachowaniu rodziców w stosunku do dzieci, ogólnie stwierdzając, że z wysokim poziomem tej zmiennej łączą się pozytywne postawy rodziców (np. Koziński, 2006; Snyder 2000). Twierdzenia te są bardzo ogólne, dlatego też istotne jest sprawdzenie, które konkretnie postawy rodziców mają związek z nadzieją na sukces.

W podłużnych badaniach młodzieży Heaven i Ciarrochi (2008) stwierdzili, że autorytatywny styl wychowania wiąże się z wysoką nadzieją dzieci w ciągu 4 lat. Charakterystyka autorytatywnego stylu wychowania jest bardzo podobna do postawy akceptacji - przejawia się w tym, że rodzice są wymagający, ale też elastyczni. Sprawują kontrole w ciepłym i kochającym środowisku, potrafią negocjować z dzieckiem. Ćwiczą w dzieciach bycie stanowczymi, ale także rozpoznawanie swoich mocnych stron i kompetencji. Badacze twierdzą, że styl ten jest najlepszy dla przystosowania dziecka do środowiska. Natomiast autorytarny styl prowadził do niskiej samooceny adolescenta. Badania Hibbarda i Waltona (2014) udowadniają istnienie związku między autorytarnym stylem a nieadaptacyjnymi cechami perfekcjonizmu takimi jak np. koncentracja na porażce, niewiara we własne możliwości. Natomiast autorytatywny styl wydaje się być buforem adolescenta przed tymi cechami. Inne doniesienia z badań wskazują na powiązanie pozytywnego nastawienia rodziców wobec dzieci z nadzieją tych dzieci, np. Kwon (2002, za: Łaguna i in., 2005) uważa, że większa nadzieja na sukces jest związana z lepszym przystosowaniem społecznym w kontaktach z rodziną. Ponadto, osoby dorosłe cechujące się wysokim poziomem nadziei doświadczały bliskich relacji z opiekunami w dzieciństwie oraz dużą ilość czasu spędzały wspólnie z rodzicami (Snyder, 2002, za: Łaguna i in., 2005). Z kolei badania Grabowiec (2011) dowiodły, że dzieci krzywdzone w rodzinie cechuje mniejsza pewność siebie i własnych działań.

Świadczyć to może o tym, że doświadczanie przez te dzieci odrzucenia ze strony rodziców może wiązać się z niepewnością co do własnych kompetencji w działaniu i mniejszej otwartości na radzenie sobie z przeciwnościami losu. Postawa akceptacji rodziców cechuje się otwartością i swobodną wymianą poglądów między rodzicami a młodzieżą. Badania pokazały, że obecność dialogu między opiekunami a dziećmi dodatnio koreluje z odwagą w realizacji celów (Nurmi i Pulliainen, 1991). Wszystkie przytoczone powyżej twierdzenia i wyniki badań sugerują istnienie związku między pozytywnym stosunkiem do dzieci a ich nadzieją co do pomyślnej przyszłości. Akceptacja ze strony rodziców, może dawać młodemu człowiekowi poczucie bezpieczeństwa, a jednocześnie odwagę w wyznaczaniu i realizacji celów. Postawa akceptacji rodziców związana jest z udzielaniem dziecku wsparcia. Adolescent może uważać, że gdy w realizacji jego planu pojawią się jakieś problemy, sposobem na ich rozwiązanie będzie skorzystanie z pomocy rodziców.

Według Ziemskiej (1973) postawa nadmiernie ochraniająca cechuje się rozpieszczaniem dziecka, pozwalaniem na wszystko, hamując samodzielność i aktywność dziecka z powodu lęku o zdrowie i bezpieczeństwo. Jednak badania młodzieży pokazały, że większa kontrola rodzicielska wiąże się z wkładaniem większego wysiłku w spełnienie swoich nadziei przez adolescentów (Nurmi i Pulliainen, 1991). Kontrola i troska rodziców może motywować młodzież do działania. Poprzez bezpieczne środowisko i pomoc rodziców, dzieci chętnie i odważnie mogą stawiać sobie cele i je realizować, pamiętając, że rodzice zawsze pomogą w trudnej sytuacji. Z drugiej strony, dziecko mając poczucie, że rodzic jest nim zaabsorbowany, a ono jest nadmiernie ochraniane, może formułować cele i dążyć do ich realizacji z powodu tego by udowodnić rodzicowi, że samo jest wystarczająco silne i nie potrzebuje pomocy.

2. Problematyka badań własnych

2.1. Cel badań i postawione hipotezy

W pracy podjęto zagadnienie nadziei na sukces adolescentów w odniesieniu do oddziaływania rodziców. Postawiono następujące pytanie badawcze: Jaki jest związek między postawami rodzicielskimi spostrzeganymi przez młodzież a ich nadzieją na sukces?

Przytoczone w artykule badania (np. Nurmi, Pulliainen, 1991; Heaven,

Ciarrochi, 2008; Kwon, 2002; Grabowiec, 2011) dają podstawę do przypuszczenia, że pozytywne postawy takie jak akceptacja i ochranianie dziecka będą wiązały się z wysokim poziomem nadziei na sukces młodzieży. W związku z tym postawiono następujące hipotezy:

Hipoteza 1: Im bardziej postawa rodziców jest spostrzegana jako akceptująca, tym większa będzie nadzieja adolescentów na sukces.

Akceptująca postawa rodziców jest pozytywnie związana z nadzieją na sukces

Hipoteza 2: Im bardziej postawa rodziców jest spostrzegana jako ochraniająca, tym wyższa będzie nadzieja adolescentów na sukces.

2.2. Osoby badane

Grupę badanych osób stanowili uczniowie szkół średnich $N=150$, w trzech klasach licealnych, dwóch klasach technikum i w jednej klasie szkoły zawodowej. Łącznie przebadano 150 osób, jednak w analizach uwzględniono wyniki 139 osób z powodu niekompletnie wypełnionych kwestionariuszy. 44,2% stanowiły kobiety. Badani byli w wieku między 17 - 19 rokiem życia ($M = 17,71$ $SD = 3,9$). Uczniowie liceum stanowili 57,6%, technikum – 32,4%, szkoły zawodowej - 10%. 95% osób znajdowało się pod opieką obojga rodziców, pozostali w chwili badania byli wychowywana tylko przez matki – 2,2%, a 2,8% przez ojca. Dobór celowy zastosowano podczas wybierania szkół, z których pochodziły osoby badane, natomiast dobór klas, w których przeprowadzono badanie był doborem przypadkowym.

2.3. Przebieg badania

Badania przeprowadzono wśród uczniów szkół średnich, za zgodą dyrektorów trzech szkół na Podkarpaciu i w Małopolsce. Badania wykonano grupowo w szkołach w czasie godzin lekcyjnych. Czas całego badania wynosił około 35 minut. Po udzieleniu uczniom wszelkich informacji związanych z badaniem, adolescenti mogli zgłosić chęć udziału i wypełnić kwestionariusze metodą papier - ołówek. Uczniowie dobrowolnie zgłaszali się do badania i nie dostali z tego tytułu wynagrodzenia.

2.4. Narzędzia badawcze

W przeprowadzonych badaniach uwzględniono dwie zmienne - nadzieję na sukces oraz percepcję postaw rodzicielskich matki i ojca. Do pomiaru percepcji postaw rodzicielskich użyto Skali Postaw Rodzicielskich (SPR-2) autorstwa Mieczysława Plopy (2012) badającej percepcję postaw akceptacji-odrzućenia, nadmiernie wymagającej, autonomii, niekonsekwentnej i nadmiernie wymagającej rodziców. Narzędzie składa się z 45 twierdzeń, w skład każdej podskali wchodzi 9 pozycji. Badany odpowiadając ma do wyboru pięć ocen, określających zgodność twierdzenia z postępowaniem rodzica, które oznaczają, że stwierdzenie jest a. prawdziwe, b. raczej prawdziwe, c. trudno powiedzieć, d. raczej nieprawdziwe i e. nieprawdziwe. Minimalny wynik możliwy do uzyskania w każdej z podskal to 9, a maksymalny to 45. Im wyższy wynik tym większe natężenie danej postawy. W podskali Akceptacji - Odrzućenia wyższy wynik świadczy o dominacji postawy akceptującej, a niższy o postawie odrzućenia. W kwestionariuszu wyróżniono pięć skal. I Postawa Akceptacji – Odrzućenia oznacza, że rodzic akceptujący dziecko, układa relacje z nim na płaszczyźnie partnerskiej i wzajemnego zaufania, natomiast rodzic odrzućający sprawia, że dziecko nie odczuwa ciepła, przyjemności ani satysfakcji w kontakcie z nim (przykładowe twierdzenie- „gdy mam jakieś kłopoty, stara się pomóc mi je rozwiązać). II Postawa Nadmiernie Wymagająca przejawia się u rodzica tym, że uważa się on za autorytet we wszystkich sprawach dotyczących dziecka (przykładowe twierdzenie - „Usiłuje zmieniać mnie ustawicznie (ciągle)”). III Postawa Autonomii oznacza, że rodzic traktuje dziecko prawie jak osobę dorosłą, jest elastyczny (przykładowe twierdzenie „Zgadza się z tym, że mam swoje tajemnice”). IV Postawa Niekonsekwentna cechuje się zmiennością stosunku rodzica do dziecka, który jest zależny od chwilowego nastroju, spraw osobistych i innych czynników (przykładowe twierdzenie „Powtarza, że pewnego dnia za wszystko mnie surowo ukarze”). V Postawa Nadmiernie Ochraniająca cechuje rodzica, który nadmiernie troszczy się o dziecko, traktuje je jak osobę wymagającą stałej opieki i troski (przykładowe twierdzenie „Chce zawsze wiedzieć, gdzie przebywam poza domem”). Kwestionariusz SPR-2 składa się z dwóch odrębnych wersji, w których pytania są takie same, jednak pierwsza wersja odnosi się do matki, a druga do ojca. Typologia postaw rodzicielskich mierzonych Skalą Postaw Rodzicielskich (SPR-2) jest konstruktem wysoce spójnym wewnątrznie. Test cechuje się wysoką rzetelnością. Analiza confirmacyjna potwierdziła trafność modelu zakładającego istnienie 5-

czynnikowej struktury postaw rodzicielskich matek i ojców. Trafność kryterialna narzędzia została potwierdzona w badaniach (Płopa, 2012).

Kwestionariusz Nadziei na Sukces Snydera w polskiej adaptacji Łaguny, Trzebińskiego i Zięby (2005) mierzy siłę oczekiwania pozytywnych efektów własnych działań. Oprócz wyniku ogólnego badanie daje możliwość pomiaru dwóch komponentów: umiejętności znajdowania rozwiązań oraz siły woli. Skala składa się z 12 pozycji testowych. Cztery pozycje badają przekonania o silnej woli (*agency*) (przykładowe twierdzenie „energicznie realizuję moje zamierzenia”), cztery twierdzenia odnoszą się do przekonania o umiejętności znajdowania rozwiązań (*pathways*) (przykładowe twierdzenia „potrafię rozważać wiele sposobów wyjścia z kłopotu”), a kolejne cztery to twierdzenia buforowe. Badany określa stopień, w jakim dane stwierdzenie jest w stosunku do niego prawdziwe, korzystając ze skali od 1 - „zdecydowanie nieprawdziwe” do 8 - „zdecydowanie prawdziwe”. Wynikiem jest suma punktów od 8 do 64, która stanowi wskaźnik ogólnego poziomu nadziei na sukces. Wyższy wynik wiąże się z wyższym poziomem nadziei. Pomiar dwóch komponentów nadziei – umiejętności znajdowania rozwiązań i siły woli - jest również możliwy (Łaguna i in., 2005).

2.5. Wyniki badań

W Tabeli 1 przedstawiono statystyki opisowe zmiennych: nadzieja na sukces, znajdowanie rozwiązań i siła woli.

Tabela 1. Statystyki opisowe zmiennych: nadzieja na sukces, znajdowanie rozwiązań i siła woli (N = 139)

	Nadzieja na sukces			Znajdowanie rozwiązań			Siła woli		
	<i>M</i>	<i>Me</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>Me</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>Me</i>	<i>SD</i>
Ogółem	48,4	48,0	6,9	25,8	26,0	3,9	22,7	22,0	4,1

Średnia nadziei na sukces badanych adolescentów jest na umiarkowanym poziomie ($M = 48,4$; $SD = 6,9$). Wśród osób badanych 8% ma niską, 65% umiarkowaną, 27% wysoką nadzieję na sukces. Zarówno w podskali przekonania o umiejętności znajdowania rozwiązań jak i przekonania o silnej woli średnie wyniki badanych osób znajdują się na umiarkowanym poziomie (znajdowanie rozwiązań

$M = 25,8$; $SD = 3,9$; siła woli $M = 22,7$; $SD = 4,1$). Aż 27% osób badanych ma wysokie przekonanie o umiejętności znajdowania rozwiązań, 63% umiarkowane, a niskie 10%. Natomiast 32% badanych adolescentów ma wysokie przekonanie o własnej silnej woli, 58% średnie, a niskie przekonanie tylko 10%.

Tabela 2. Statystyki opisowe rozkładu zmiennej - percepcja postaw rodzicielskich matek i ojców (N = 139)

Postawy		Matki		Ojca	
		WS	Sten	WS	Sten
Akceptacja-Odrzucenie	<i>M</i>	37,0	6,3	33,2	5,0
	<i>SD</i>	6,4	1,8	7,8	2,1
Nadmiernie wymagająca	<i>M</i>	24,3	4,8	24,7	4,8
	<i>SD</i>	8,4	1,9	9,1	2,2
Autonomii	<i>M</i>	36,8	6,1	36,8	6,6
	<i>SD</i>	5,6	1,9	5,6	1,8
Niekonsekwentna	<i>M</i>	20,9	4,5	20,6	3,7
	<i>SD</i>	6,9	1,6	7,9	1,9
Nadmiernie ochraniająca	<i>M</i>	31,9	5,8	26,8	4,5
	<i>SD</i>	6,2	1,6	7,4	1,8

Tabela 2 przedstawia statystyki opisowe postaw rodzicielskich w percepcji młodzieży, odnoszących się do matek i ojców. W percepcji adolescentów najbardziej dominującą postawą matek jest akceptacja, następnie autonomia, nadmierne ochranianie, nadmierne wymaganie i niekonsekwencja. W percepcji adolescentów dotyczącej ojcowskich postaw dominuje postawa autonomii, nadmierne wymagająca, następnie akceptacji i nadmiernego ochraniania oraz niekonsekwentna.

Aby sprawdzić czy postawy matek i ojców znacząco różnią się od siebie zastosowano test *t* dla prób zależnych. Postawy akceptacji-odrzućenia matek i ojców istotnie statystycznie różnią się od siebie ($t(138) = 5,41$; $p < 0,001$; $d = 0,537$). Młodzież spostrzega silniejsze przejawianie postawy akceptacji przez matki (6 sten) niż przez ojców (5 sten). Również w postawach nadmiernie ochraniających matek i ojców występują statystycznie istotne różnice ($t(138) = 7,68$; $p < 0,001$; $d = 0,736$). Matki bardziej niż ojcowie ochraniają swoje dzieci (6 sten matki, 5 sten ojcowie). Współczynnik *d* Cohena potwierdził, że otrzymane statystyki znajdują się w sferze pożądaných wyników, a efekt różnicy postaw jest umiarkowany. Nie stwierdzono

istotnych statystycznie różnic między postawami ojca i matki dla postawy nadmiernie wymagającej, autonomii i niekonsekwentnej.

Tabela 3. Macierz korelacji (r Pearsona) między postawami rodzicielskimi a nadzieją na sukces i jej wymiarami (N=139)

	Nadzieja na sukces		Znajdowanie rozwiązań		Siła woli	
			Postawy			
	matki	ojca	matki	ojca	matki	ojca
Akceptacja-Odrzucenie	,23**	,20*	,31***	,28***	,11	,08
Nadmiernie wymagająca	,03	,05	,01	-,01	,05	,09
Autonomii	,11	,11	,12	,12	,78	,08
Niekonsekwentna	-,05	-,07	-,11	-,12	,01	-,01
Nadmiernie ochraniająca	,20*	,23**	,26**	,33***	,10	,07

* $p < ,05$; ** $p < ,01$; *** $p < ,001$.

W tabeli 3 przedstawiono wartości współczynników korelacji między postawami rodzicielskimi a nadzieją na sukces. Wynik ogólny w Kwestionariuszu Nadziei na Sukces istotnie i pozytywnie wiąże się z postawą akceptacji - odrzucenia zarówno ojca ($r = ,20$; $p < ,05$) jak i matki ($r = ,23$; $p < ,01$). Im większa postawa akceptacji, tym wyższy poziom nadziei na sukces, jednak siła tego związku jest niska. Analizy wykazały, że nadzieja na sukces istotnie koreluje z postawą nadmiernie ochraniającą ojca ($r = ,23$; $p < ,01$) i matki ($r = ,20$; $p < ,05$), związek jednak jest słaby. Im bardziej rodzice są nadmiernie ochraniający, tym większa u dziecka nadzieja na sukces. Nie stwierdzono istotnego statystycznie związku między postawą autonomii, nadmiernie wymagającą i niekonsekwentną a nadzieją na sukces. Postawa autonomii rodziców nie jest związana w sposób statystycznie istotny z nadzieją na sukces adolescentów.

Analizując wyniki w podskalach Kwestionariusza Nadziei na Sukces KNS można stwierdzić istotny statystycznie, pozytywny związek między postawą akceptacji a znajdowaniem rozwiązań. Współzależność występuje zarówno w odniesieniu do matki ($r = ,31$; $p < ,001$) jak i do ojca ($r = ,28$; $p < ,001$), siła związku jest niska. Zachodzi pozytywna korelacja między znajdowaniem rozwiązań a postawą nadmiernie

ochraniającą u obojga rodziców (matka: $r = ,26$; $p < ,01$; ojciec: $r = ,33$; $p < ,001$). Im większe jest natężenie postawy nadmiernie ochraniającej w percepcji młodzieży, tym większy jest deklarowany przez adolescentów poziom znajdowania rozwiązań w trudnych sytuacjach. Z siłą woli nie koreluje żadna z badanych postaw rodziców.

W poszukiwaniu pełniejszej odpowiedzi na pytanie o związek między postawami rodziców a nadzieją na sukces adolescentów wykonano analizę regresji liniowej (Tabela 4). W modelu jako zmienną objaśnianą wybrano nadzieję na sukces, a zmiennymi objaśniającymi były postawy ojców. Zaproponowany model okazał się istotny statystycznie ($F(5,133) = 2,849$; $p < ,05$). Na podstawie współczynnika ΔR^2 można powiedzieć, że postawa nadmiernie wymagająca ojca wyjaśnia w 6,3% nadzieję na sukces dziecka, a kierunek tej zależności jest pozytywny. Tylko jedna postawa – nadmiernie wymagająca najlepiej wyjaśnia nadzieję na sukces ($B = ,210$; $SE = ,104$; $t = 2,013$; $p < ,05$). Jeśli nastąpi wzrost postawy nadmiernie wymagającej ojca o jeden punkt w skali, to nadzieja na sukces dziecka wzrośnie o,21 punkta. Zależność między predyktorem a zmienną zależną jest słaba i dodatnia ($\beta = ,267$, $p = ,05$).

Tabela 4. Podsumowanie regresji liniowej: zmienna objaśniana – nadzieja na sukces, zmienne objaśniające – postawy rodzicielskie ojców

Zmienne objaśniające	B	Błąd standardowy	Beta	t	Istotność
Stała	32,541	5,897		5,518	,00
Nadmierne wymagania	,210	,104	,267	2,013	,05

$R = ,311$, $R^2 = ,097$, $\Delta R^2 = ,063$, $F(2,849) = 2,602$, $p < ,05$.

2.6. Dyskusja

Celem przeprowadzonych analiz było udzielenie odpowiedzi na pytanie czy istnieje związek między percepcją postaw rodzicielskich a nadzieją na sukces u adolescentów. Przewidywano, że postawa akceptacji w percepcji młodzieży będzie pozytywnie wiązała się z nadzieją na sukces adolescentów. Przepuszczenia potwierdziły się zgodnie z doniesieniami z literatury (np. Kuperberg, 1996; Kwon, 2002; Snyder, 2002, za: Łaguna i in., 2005; Heaven i Ciarrochi, 2008). Postawy akceptacji matki i ojca wiążą się z większą nadzieją na sukces i znajdowaniem rozwiązań, natomiast postawy odrzucenia z niższym poziomem nadziei i znajdowania wyjścia z trudnych sytuacji u adolescentów. Dziecko, które jest akceptowane

ma poczucie bycia kochanym i szanowanym. Klimat otwartości sprzyja rozmowie o trudnościach, a poczucie obustronnego zaufania daje pole by poczuć się bezpiecznie w trudnych sytuacjach (Plopa, 2012). Dzięki temu młody człowiek wie, że w sytuacjach kryzysowych zawsze może liczyć na pomoc rodzica. Oznacza to, że wsparcie rodziców może być sposobem rozwiązania problemu. Natomiast postawa odrzucenia dziecka może wyrażać się w braku akceptacji dziecka, nie wyrażaniu miłości, troski i wiary w nie i jego możliwości. Te postawy rodziców mogą być internalizowane przez dziecko, przez co samo nie wierzy w swoje możliwości, w swoją wartość i siłę. Co więcej, brak wsparcia opiekunów sprawia, że nastolatek jest świadomy, że może liczyć tylko na siebie. Przeprowadzone badania np. Grabowiec (2005) potwierdzają, że dzieci krzywdzone w rodzinach są niepewne siebie i podejmowanych przez siebie aktywności.

Ponadto przypuszczano, że postawa nadmiernego ochraniańia rodziców (w percepcji młodzieży), jest pozytywnie związana z nadzieją na sukces adolescentów. Oczekiwanie to uzyskało potwierdzenie w stosunku do postaw matek i ojców zgodnie z wynikami podobnych badań (np. Nurmi, Pulliainen, 1991; Heaven, Ciarrochi, 2008). Nastolatek, którego rodzice przejawiają postawę ochraniańia może mieć duże poczucie bezpieczeństwa, które jest zapewniane przez rodziców w sytuacji podejmowania przez niego różnorodnych zadań. Analizując wyniki w podskalach nadziei na sukces można też dostrzec, że to podskala znajdowanie rozwiązań ma związek z nadzieją na sukces, a nie podskala silnej woli. Związek rodzicielskich zasobów z radzeniem sobie z trudnościami przez dziecko ma większe znaczenie niż silna wola. Adolescent mając poczucie, że rodzic zawsze pomoże wie, że gdy nadejdą kłopoty i trudności w dojściu do celu, dysponuje niesamowicie cennym, silnym i wpływowym narzędziem radzenia sobie jakim jest pomoc rodzicielska. To właśnie bezpieczeństwo może mieć kluczowe znaczenie dla nadziei na sukces adolescentów.

Przeprowadzone analizy pozwalają na wysnucie kolejnych wniosków. Okazało się, że w wyjaśnianiu zmiennych zależnych pewną rolę odgrywa postawa nadmiernie wymagająca. Postawa wymagania ojca wyjaśniania zmienność nadziei na sukces, tylko w niewielkim stopniu. Można jednak powiedzieć, że im wyższa będzie postawa nadmiernego wymagania ojców tym wyższa będzie nadzieja na sukces ich dzieci. Można przypuszczać, że duże wymagania ojców sprawiają, że dzieci przyzwyczajają się do pracy i realizowania wielu powinności. To z kolei przyczynia się do tego, że nastolatki przyzwyczajają się do obowiązków i

uważają, że sami też powinni realizować określone cele, a zdobyty trening daje im poczucie, że powzięte zamierzenia doprowadzą do końca.

Mocnymi stronami przeprowadzonych badań są wielkość próby, jej zróżnicowanie ze względu na typ szkoły (liceum, technikum, szkoła zawodowa) oraz badanie percepcji postaw obojga rodziców. Z drugiej strony, słabością zrealizowanego projektu jest brak uwzględnienia w grupie badanych adolescentów osób, które nie podjęły nauki w szkole średniej. Przypuszcza się, że adolescenty nie podejmujący nauki szkolnej nie mają silnego wsparcia rodziców i mogliby percypować ich postawy jako odrzucające. Kierunkiem przyszłych badań może być eksploracja tematu w modelu badań podłużnych, która mogłaby być prowadzona w trakcie trwania całego okresu adolescencji. Eksploracje mogłyby mierzyć wpływ postaw rodzicielskich oraz ich zmienność, a także zmienność nadziei na sukces młodzieży w okresie wczesnej i późnej adolescencji. Warto kontynuować dalsze badania związane z tematyką postaw rodzicielskich, ponieważ wzrasta liczba świadomych rodziców, którzy intencjonalnie chcą kierować procesem wychowawczym swoich dzieci. Ponadto, wiedza z tego zakresu może być użyteczna w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w psychoedukacji rodziców. Doniesienia z badań mogą motywować rodziców przejawiających negatywne postawy do świadomej zmiany w kierunku akceptowania, ochrania i dawania dziecku autonomii działania, tak by stymulować dziecko w pozytywnym wzrastaniu.

Podsumowując, można stwierdzić, że z nadzieją na sukces młodzieży pozytywnie wiążą się percypowane postawy akceptacji i ochrania rodziców. Akceptując, szanując i chroniąc dziecko, jednocześnie będąc pomocnym, rodzic zwiększa prawdopodobieństwo pojawienia się wysokiej nadziei na sukces u dziecka, co przekłada się na rozwój dziecka. Nadzieja z kolei przyczynia się do wiary we własne siły i możliwości radzenia sobie z problemami.

Bibliografia:

Bokszczanin A. (2008), *Nadzieja u dzieci i młodzieży. Zarys teorii psychologicznych.*

Przykłady badań i interwencji, (w:) *Oblicza Nadziei*, M. Worbs (red.), (53-62), Opole: Redakcja Wydawnictw WT UO.

Feldman D. B., Ran K. L., Kahle-Wroblewski K. (2009), Hope and goal attainment: testing a basic prediction of hope theory, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 28 (4), 479-497.

- Feldman D. B., Kubota M. (2015), Hope, self-efficacy, optimism, and academic achievement: Distinguishing constructs and levels of specificity in predicting college grade-point average, *Learning & Individual Differences*, 37, 210-216.
- Feldman D. B., Snyder C. R. (2005), Hope and the meaningful life: Theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life meaning, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (3), 401-421.
- Hartman J., Patock-Peckham J., Corbin W. i in. (2015), Direct and indirect links between parenting styles, self-concealment (secrets), impaired control over drinking and alcohol-related outcomes, *Addictive Behaviors*, 40, 102-108.
- Heaven P., Ciarrochi J. (2008), Parental styles, gender and the development of hope and self-esteem, *European Journal of Personality*, 22, 707-724.
- Hibbard D., Walton G. (2014), The development of perfectionism: The influence of parenting style and gender, *Social Behavior And Personality*, 42 (2), 269-278.
- Kozielecki J. (2006), *Psychologia nadziei*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Krok D. (2008), Nadzieja czy beznadziejność? Psychologiczne funkcje nadziei w regulacji zdrowia fizycznego i przystosowania psychicznego, (w:) *Oblicza Nadziei*, M. Worbs (red.), 37-52, Opole: Redakcja Wydawnictw WT UO.
- Krok D. (2013). Nadzieja jako predyktor wymiarów dobrostanu psychicznego. *Polskie Forum Psychologiczne*, 18 (2), 157-172.
- Kuperberg A. L. (1996), The relationship between perceived social support family behavior, self-esteem and hope on adolescent's strategies for coping with career, *Humanities and Social Sciences*, 56(9-A), abstrakt.
- Łaguna M., Trzebiński J., Zięba M. (2005), *Kwestionariusz Nadziei na Sukces*, Warszawa: Pracowania Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Matuszewska M. (1989), Percepcja postaw rodzicielskich i jej oddziaływanie na rozwój osobowości dzieci, *Psychologia Wychowawcza*, 32(4), 354-360.
- Nurmi J., Pulliainen H. (1991), The changing parent-child relationship, self-esteem, and intelligence as determinants of orientation to the future during early adolescence, *Journal of Adolescence*, 14(1), 35-51.
- Okhakhume A. (2014), Influence of Self-Esteem, Parenting Style and Parental Monitoring on Sexual Risk Behaviour of Adolescents in Ibadan, *Psychological Gender & Behaviour*, 12 (2), 6341-6353.
- Plopa M., (2005), *Psychologia rodziny: teoria i badania*, Kraków: Oficyna Wydawnicza: Impuls.
- Plopa M., (2012), *Rodzice a młodzież, teoria i metoda badania*, Warszawa: Vizja Press & It.
- Plopa M. (1987), Skala postaw rodzicielskich, *Psychologia Wychowawcza*, 30(5), 552-565.
- Ryś M. (2011), Oddziaływania wychowawcze rodziców a nadzieja na sukces i kompetencje społeczne u ich dzieci, *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 3(7), 86-108.

- Sabaj M. (2015), Znaczenie stylów i postaw wychowawczych rodziców w rozwoju dziecka, (w:) *Rodzina fundamenty i pedagogia*, J. Zimny (red.) 189-199, Stalowa Wola: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.
- Snyder C. R., Shorey H. S., Cheavens J., Pulvers K. M., Adams III V. H., Wiklund C. (2002), Hope and Academic Success in College, *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 820-827.
- Snyder C.R., Sympson S.C., Ybasco F.C., Borders T. F., Babyak M.A., Higgins R.L. (1996), Development and Validation of the State Hope Scale, *Journal of Personality & Social Psychology*, 70 (2), 321-335.
- Trzebiński J. (2008), Dwie nadzieje, (w:) *Współczesny człowiek w świetle dylematów i wyzwań: perspektywa psychologiczna*, M. Plopa, M. Błazek (red.), 19-27, Kraków: Impuls.
- Ziemska M. (1967), Z badań nad kształtowaniem się postaw rodzicielskich, *Psychologia Wychowawcza*, 10(1), 81-85.
- Ziemska M. (1973), *Postawy rodzicielskie*, Wydanie 2, Warszawa: Wiedza Powszechna.